

**ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ІНТЕРНЕТІ
В ДЕРЖАВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ****PROTECTION OF PERSONAL DATA ON THE INTERNET
IN THE COUNTRIES EUROPEAN UNION**

Переверзєва О.С., к.ю.н., старший науковий співробітник
Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу,
ORCID ID: 0000-0002-4857-6469

Технологічні зміни, які виникли за останні роки спричинили утворення та становлення ринку інформаційних послуг у всьому світі. Водночас, Європейський Союз, як один з перших почав роботу щодо законодавчого врегулювання ринку інформаційних послуг і впровадженню державних програм і політики в сфері інформаційних послуг.

Інформаційна політика Європейського Союзу – це ідеологія європейського співробітництва у сфері комунікацій, узгоджена учасниками міжнародного співтовариства, вона є втіленням програм і концепцій розвитку інформаційної сфери, скерованих на співробітництво в галузі інформації та комунікації.

Сьогодні сфера інтернет-технології розвивається стрімко на ринку інформаційних послуг з'являються новітні послуги, а саме захист персональних даних, які потребують правового регулювання державами-членами Європейського Союзу. Поширення набувають інтернет-ресурси, журнали та інші технології, діяльність яких врегульована законодавством Європейських держав. Слід звернути увагу, що сьогодні держави стали на путь доопрацювання визначеної державної політики у сфері захисту персональних даних в інтернеті. Європейський Союз досяг значних результатів у цій сфері.

Основним принципом, яким керуються держави-члени Європейського Союзу у сфері захисту персональних даних, є принцип максимальної відкритості. Будь-який індивід повинен мати право на інформацію про те, ким і з якою метою його дані використовуються, зберігаються та обробляються, як довго вони зберігаються, і які у нього є права у тому випадку, якщо він захоче отримати доступ до них, видалити свої дані або змінити їх. Нові зміни запропоновані Європейським Союзом та базуються на принципах захисту інформації й одночасно її вільного обміну і передачі. Такий досвід також може позитивно здійснюватися на вдосконаленні законодавства України. В даній статті досліджується сучасний стан міжнародно-правових конвенцій та перспективи захисту персональних даних в умовах розвитку інтернету та розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: Європейський Союз, декларація прав людини, захист персональних даних, Хартія Європейського Союзу, цифрові технології, інформаційні відносини, інтернет, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, Рада Європи.

The technological changes that have arisen in recent years have led to the formation and formation of the information services market around the world. At the same time, the European Union was one of the first to start work on the legislative regulation of the information services market and the implementation of state programs and policies in the field of information services.

The information policy of the European Union is the ideology of European cooperation in the field of communications, agreed upon by the participants of the international community, it is the embodiment of programs and concepts for the development of the information sphere aimed at cooperation in the field of information and communication. Today, the field of Internet technology is developing rapidly, new services are appearing in the information services market, namely the protection of personal data, which require legal regulation by the member states of the European Union. Internet resources, magazines and other technologies, the activities of which are regulated by the legislation of European countries, are becoming widespread. It should be noted that today the states have embarked on the path of finalizing the defined state policy in the field of personal data protection on the Internet. The European Union has achieved significant results in this area.

The main principle that guides the member states of the European Union in the field of personal data protection is the principle of maximum openness. Every individual should have the right to be informed about by whom and for what purpose their data is used, stored and processed, how long they are stored and what rights they have in the event that they wish to access, delete or modify their data. The new changes are proposed by the European Union and are based on the principles of information protection and at the same time its free exchange and transfer. Such experience can also be positively applied to the improvement of Ukrainian legislation. This article examines the current state of international legal conventions and the prospects for the protection of personal data in the context of the development of the Internet and the development of the information society.

Key words: European Union, declaration of human rights, protection of personal data, Charter of the European Union, digital technologies, information relations, Internet, information society, information and communication technologies, Council of Europe.

Постановка проблеми. Право Європейське Союзу у сфері захисту персональних даних, що пройшло через тривалий путь становлення, продовжує свій розвиток. Умови застосування інтернету визначають вільний рух та збільшення потоків інформаційних ресурсів щодо товарів, капіталів і послуг, які переважно запроваджуються різними базами персональних даних. Проблема неправомірних і несанкціонованих дій з набування та використання персональної інформації про індивіда продовжує існувати.

Вклад основного матеріалу. Згідно з законодавством Європейського Союзу до персональних даних відноситься будь-яка інформація, яка ідентифікує або з допомогою якої можна ідентифікувати індивіда. Це можна зробити прямо або опосередковано через ряд факторів, притаманних його фізичній, психологічній, психічній, економічній, культурній та соціальній індивідуальності [1]. Це може бути будь-яка інформація, яка стосується індивіда: ім'я,

номер телефону, расова приналежність, номер соціальної картки тощо.

10 грудня 1948 року Генеральна асамблея ООН прийняла Загальну Декларацію прав людини – перший міжнародно-правовий документ, що проголосив основні права і свободи людини, складається з преамбули і 30 статей. Принциповою засадою є рівність правового статусу людей. У ст.1 Декларації зазначається, усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Наділені розумом і совістю, вони повинні діяти один щодо одного в дусі братерства. Стаття 12 проголошує принцип: ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в особисте й сімейне життя людини, безпідставного посягання на недоторканність житла, таємниці кореспонденції або на честь і репутацію [2].

4 листопада 1950 року в м. Римі цей принцип отримав подальший розвиток в прийнятій Радою Європи Європей-

ської Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Відповідно до статті 8 Конвенції: «Право на повагу до приватного та сімейного життя», в якій зазначається, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла й кореспонденції.

Особливе місце загальним принципам права Європейського Союзу посідає принцип поваги до основоположних прав людини й самі ці права. Основоположні права – це невід’ємні права людини, дійсні за будь-яких обставин. У праві Європейського Союзу цей термін використовується як синонім «прав людини» і охоплює широкий спектр прав, визнаних у конституціях та конституційних традиціях держав-членів, міжнародних договорах і в Конвенції 1950 року. Суд Європейського Суду у прецедентних рішеннях обґрунтував та ідентифікував основоположні права людини в статусі загальних принципів права Європейського Суду задовго до їх закріплення в установчих договорах Європейського Союзу та Хартії Європейського Союзу про основоположні права 2007 року, яка за Лісабонським договором 2007 року відповідно до стаття 6 має таку саму юридичну силу, як установчі договори, становлячи джерело первинного права Європейського Союзу. При цьому суд ЄС посилався як на Конвенцію 1950 року, так і на конституційні традиції держав-членів ЄС у сфері прав людини (справа *Naue* 1979), так і на конституційні традиції держав-членів ЄС у сфері прав людини. У справі *Stauder* 1969 Суд ЄС визнав, що основоположні права людини є загальними принципами прав ЄС, у справі *Internationale Handelsgesellschaft* 1970 встановив захист цих прав згідно зі спільними конституційними традиціями держав-членів, який має забезпечуватися саме в межах структури і цілей ЄС. У справі *Nold* 1974 – підкреслив, що не лише конституційні традиції держав-членів ЄС, а й міжнародні договори з прав людини, чинні для держав-членів, слугують орієнтирами, яких необхідно дотримуватися в межах права ЄС [3].

Європейський Союз має найбільш розвинену систему правових гарантій в цій сфері. Хартія Європейського Союзу про основоположні права 2007 року визнає право на захист персональних даних в якості одного з фундаментальних прав людини та зазначено: «кожен має право на захист особистих даних, що стосуються його або її». Хартія Європейського Союзу складається з преамбули та 54 статей, розміщених у 7 розділах. Вона структурована без урахування концепції поколінь прав людини, їх розмежування на громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні права. Її відмінною рисою є спосіб класифікації основоположних прав, у основу якої покладено не предмет суб’єктного права, а систему цінностей, на захист яких вона спрямована: «Гідність» (ст.1-5), «Свобода» (ст.6-19), «Рівність»(ст.20-26), «Солідарність»(ст.27-38), «Громадянство»(ст.39-46), «Правосуддя» (ст.47-50).

З метою належної імплементації положень Хартії Європейського Союзу 2007 року як інноваційного інструменту ЄК від 10 жовтня 2010 року ухвалила «Стратегію ефективної імплементації Європейським Союзом Хартії про основоположні права». Йдеться про створення ефективного механізму гарантування дотримання Хартією Європейського Союзу 2007 року і «культури поваги до основоположних прав» інституціями у правотворчому процесі ЄС та державами-членами, коли вони діють у межах сфери застосування права ЄС під час імплементації юридичних обов’язкових актів європейського Союзу у внутрішній правопорядок [4].

Згодом європейські країни приєдналися до Конвенції Ради Європи № 108 «Про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28 січня 1981 року. Метою цієї Конвенції є забезпечення на території кожної Сторони для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання, поваги її прав і основних свобод, і зокрема її права на особисте життя, сто-

совно автоматизованої обробки персональних даних, що її стосуються («захист даних»). Відповідно до ст.2 Конвенції а) «персональні дані» означають будь-яку інформацію, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, що може бути конкретно визначеною («суб’єкт даних»).

Вагомими документами, що регулює право громадян країн ЄС на захист персональних даних, є Директива Європейського парламенту та ради 95/46/ЄС «Про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних і вільному русі таких даних» від 24 жовтня 1995 року. Відповідно до статті 7 (а) визначає головний принцип, яким керується Європейський Союз у проведенні політики захисту особистої інформації. Згідно з Директивою декларується прагнення до вільного переміщення інформації між країнами-членами ЄС, з іншого – надаються гарантії захисту основних прав громадян, до яких входить право на недоторканність особистих даних і їх захист від третіх осіб. В першу чергу було дано визначення поняття «персональних даних». Відповідно до статті 2 (а) до «персональних даних» відноситься будь-яка інформація, яка ідентифікує або з допомогою якої можна ідентифікувати індивіда. Це можна зробити прямо або опосередковано через ряд факторів, притаманних його фізичній, психологічній, психічній, економічній, культурній та соціальній індивідуальності, а також Директива 97/66/ЄС «Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі» від 15 грудня 1997 року.

Слід констатувати, що Європейська комісія, незважаючи на жорсткі вимоги з термінів реалізації Директиви, встигла створити вагомий інститут консультацій, а також запровадити механізми контролю із дотримання встановлених принципів у сфері захисту персональних даних громадян.

Початком запровадження даних механізмів стала створена в 1996 року робоча група, яка була спрямована на гармонізацію європейського права у сфері захисту персональних даних. Визначним кроком щодо розвитку гарантій захисту стало рішення, яке зобов’язало членів Європейського Союзу створювати спеціальні незалежні інститути, які повинні слідкувати за виконанням принципів захисту персональних даних в інтернеті у кожній з держав - членів ЄС, а також приймати скарги від громадян про порушення їх прав.

Сьогодні кожна держава Євросоюзу має такі інститути, в основі яких стоїть Європейський Комісар з цифрової економіки та суспільства і є членом Європейського комісії. Він відповідає за питання, пов’язані з медіа та інформацією, такими як телекомунікації та інформаційні технології. Також було визначено конкретні цілі з відповідальності євро комісара протягом дії його мандату, а саме щодо розгляду проблем, які створюють інтернет-платформи для європейських демократій щодо розповсюдження фальшивої інформації та ініціювання ЄС-ініціатив для захисту громадян та щодо підтримки основних прав, свободи вираження поглядів, свободи інформації, свободи та плюралізму засобів масової інформації, відкритості Інтернету, культурного та мовного різноманіття та інші. [5].

Вищенаведеного, Директиви 95/46/ЄС та 97/66/ЄС є ключовими етапами в історії розвитку інформаційного захисту громадян, але на той час інтернет тільки починав свій розвиток. Сьогодні існуючі норми не відповідають завданням ефективного захисту персональних даних в інтернеті. В силу цього, ЄС приступив до створення нової правової бази у даній сфері, яка охоплювала країни ЄС.

У 2011 року згідно прийнятого Європейською Комісією рішення «персональні дані – будь-яка інформація, що відноситься до особистого, професійного або суспільного життя людини – ім’я (особисті реквізити), фотографії, адреси електронної пошти, банківські реквізити, повідомлення на сайтах соціальних мереж, медична інформація, ІР-адреса комп’ютера та інше, що завгодно» [6].

Зростання інформаційно-комунікаційних технологій, передусім засобів інтерактивної комунікації (Інтернет та мобільної телефонії), спричинив неупереджений процес розвитку інформаційного суспільства, проголошеного у цілях ЄС. Європейський Союз також скерований на стимулювання розробки додатків і контенту, підтримку ініціатив, які залучають індивідів використовувати переваги інформаційного суспільства й дати змогу стати його членами.

Інформаційна політика ЄС – це ідеологія європейського співробітництва у сфері комунікацій, узгоджена учасниками міжнародного співтовариства, вона є втіленням програм і концепцій розвитку інформаційної сфери, скерованих на співробітництво в галузі інформації та комунікації. Співробітництво держав - членів ЄС у галузі інформації та комунікації здійснюється шляхом реалізації спільної інформаційної політики, що здійснюється відповідно до її специфічної архітектури, яка складатиметься з трьох рівнів – національного, регіонального та глобального, в трьох сферах – внутрішній політиці, зовнішній політиці та праві та правовому регулюванню [7].

Дослідивши аналіз діючого законодавства Європейського Союзу існують проблемні аспекти, зокрема, ефективне законодавче виявлення становлення нових погроз у сфері захисту персональних даних, зв'язаних з поширенням новітніх технологій; гармонізація внутрішнього законодавства держав-членів Європейського Союзу для полегшення діяльності міжнародних компаній; процеси глобалізації та міжнародний трансферт даних; забезпечення більш безпечних інституціональних форм захисту персональних даних.

Важливо констатувати, що основним принципом, яким керуються держави-члени Європейського Союзу у сфері захисту персональних даних, є принцип максимальної відкритості. Будь-який індивід повинен мати право на інформацію про те, ким і з якою метою його дані використовуються, зберігаються та обробляються, як довго вони зберігаються, і які у нього є права у тому випадку, якщо він захоче отримати доступ до них, видалити свої дані або змінити їх. Нові зміни запропоновані Європейським Союзом, базуються на принципах захисту інформації й одночасно її вільного обміну і передачі. Насамперед, помітно, що законопроект Європейського Союзу передбачає «право на цифрове забуття». У випадку якщо інтернет-користувач більше не бажає, щоб його дані передавалися обробці, і немає легальних підстав для її зберігання, має право видалити свої персональні дані самостійно.

Висновок. Право Європейського Союзу у сфері захисту персональних даних, пройшло довгий шлях становлення та продовжує свій еволюційний розвиток. Понад 70 % індивідів держав-членів Європейського Союзу відповідно до соціологічних опитувань, стурбовані станом захисту особистої інформації в інтернеті, тому розвиток законодавства у Європейському Союзі у сфері захисту персональних даних в інтернеті залишається одним з найбільш актуальних питань для Європейського співтовариства. Кожна обробка персональних даних повинна виконуватися на законних підставах, бути справедливою і прозорою для індивідів даних, здійснюватися тільки згідно конкретно точної мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995.
2. Шемшученко Ю. С. Загальна декларація прав людини 1948. Енциклопедія міжнародного права. Т.2.К.Академперіодіка. 2017. С. 376-377.
3. Назаренко О.А. Загальні принципи права Європейського Союзу. Енциклопедія міжнародного права. Т.2.К.Академперіодіка. 2017. С. 400-401.
4. Фалалєєва Л.Г. Хартія Європейського Союзу про основоположні права 2007. Енциклопедія міжнародного права. Т.3.К.Академперіодіка. 2017. С. 907-910.
5. Mission Letter Commissioner for the Digital Economy and Society Mariya Gabriel. Архів оригіналу за 17 січня 2018.
6. On the application of patients' rights in cross-border healthcare : Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council, of 9 March 2011. URL: <http://eur-lex.europa.eu>.
7. Макаренко Є. А. Європейське інформаційне суспільство: виклики XXI століття для країн Центральної та Східної Європи. *Вісник Київського університету*. 2000. № 17. С. 64 -77.